

1 וז האולם מלבד הקדוש הזה, הנשער עמדתו פני מרבית
קדושת היםים, יש עוד ענינים פנימיים, יסודיים לכל וכן
מקנים אלה פני ענינו; ולשם כלם הוא סדר ששדרה
5 סחוקה העליונה, שכל מקום שנתקן ואור גדול שנתאיר בו
מקנים, בשבט תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין
האור הראשון, ותקדש מולדח התקן שהוא בני שקבלו.
והנה על פי זה נצטרפו כמה נפשות, בכל הענינים
שנצטרפו, לזכר יציאת מצרים; כי בהיות המקום ההוא-תקן
גדול מאד שנתקנו בו, וכמו שזכרנו למעלה, תקבע שבשבו
10 תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז.
ותחדש בני תולדות אותו המקום, ועל פי נתמקנו באותם
הענינים כלם.

27 160

3 כל זה מייצג מאורע היסטורי ומציירו לדורות במחשבת העם והרגשותו.
התורה היא שקובעת את דמות החג ומשרטטת קווים ותגים שבה, כדי שיוכל
לשמח אספקלריה נאמנה למהות החג הנעוצה במאורע ההיסטורי ההוא.
ומכאן שאין חג רק בחינת ציון לזכר המאורע, אלא החיאת המאורע עצמו
5 ושמות החג הוא שמחת בראשית של זה המאורע, עצמו. כי אילו היה החג
רק ציון לזכר המאורע, היה צריך רק להזכיר את המאורע באיזה אופן שהוא,
ואפילו בחינת דומה-לדומה וסימן כלשהו, ושמחת-חג לא היתה צריכה
להיות דווקא במסגרת מסוימת וצורה קבועה. שמחת-חג לא היתה חייבת
להיות שמחת-המאורע, אלא די היה לה שהיא באה מחמתו, וכיון שכבר באה
10 הרי היא ברשות עצמה לגמרי ככל סתם-שמחה שאין בה אלא שמחה בלבד.
ברם עכשיו שהחג הוא החיאת המאורע עצמו, הרי שהמאורע מולו כמות
שאירע בשעתו צריך להיות כולו ניצוק לתוך החג ולהאיר מתוכו לנפש
האדם החוגג.

מן הכאן ואילך כל האלף ה' 224

4 קיב, א"ר אבא, הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא
נגאלו אלא בערב, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, הגאולה
מעבודת לחירות בכלל, פועלת בכלל עם שלם שני ענינים: האחד
הוא החופש הפנימי שמרגיש בנפשו התרוכמות שיצא מכלל
5 שפלות העבדות ונעשה בן חורין ואהן ועצמו. והשני הוא
הפעולה הנגלית בעולם, בהיותו עם חפשי חי ופועל, ובישראל
עוד יתר שאת לשני אלה, כי החופש הפנימי הוא התחלה
לשלמות עצמו, בקדושת המדות בתורה ומצוותי וחכמתה.
והחופש הגלוי החיצוני, הוא עומד בישראל להיות לאור גויים,
10 כאשר כבר נעשה חלק גדול מזה גם לעת כזאת, ויגמר בתכליתו
לעת ירחם ד' את עמו, כי מציון תורה תצא ולתורת ישראל
איים ייחלון. ע"כ נחלקו הגאולות לשני חלקים: כשנגאלו
ישראל ממצרים הגאולה הפנימית, היתה מעבר, שע"ז אין
הצורך הידיעה והפרסום של זולתם, כי"א ההרגשה הטובה
15 בחופשם הפנימי. וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, ביד רמה, גלוי
לכל יושבי תבל, להורות על פעולתם הגלויה בעולם, להשכיל
להיטיב לכל ברואי בעלם להאיר באור ד', כדבר שנאמר "והלכו
גוים לאורך, ומלכים לנוגה ורחק".

מן א"ה ג' תמוז ה' 44

5 קיב. על מה נחלקו על שעת חפזון, דר"א ב"ע סבר חפזון
דמצרים, כי החופש הפנימי תלוי בביטול העבדות, וביטול
העבדות צריך להיות מצד מצרים, שהם גורמי העבדות
בהחזיקם עצמם לארזנים להם. ובחפזון שלהם והכרתם שאין
5 ראוי שיהיו ישראל עבדים, בזה התחיל ביטול העבדות
והתנוצץ החופש הפנימי. ורע"ק סבר חפזון דישאל, שמורה
על החופש החיצוני, ללכת קוממיות, ולעשות גדולות וצורות
להיטיב בעולם, שע"ז צריך פעולתן של ישראל והכרתם את
יתרונם ותעודתם לפעול על זולתם בעולם, ובאשר שלמות
10 תכלית הגאולה אינה סילוק העבדות לבד, כי"א החירות בפועל
והרחבת החיים בדגלה של תורה בעולם, ע"כ מה שנאמר,
הוציאן ד' אליהן ממצרים לילה, מלמד שהתחילה להם גאולה
במערב, שרק התחלה נקראת גאולת הערב, לערך התכלית
הנשגבה של גמר הגאולה ביד רמה, למען ידעו כל עמי הארץ
15 כי ד' הוא האלהים אלהי ישראל. אמנם נחלקו הגאולות לשתיים,
גאולת הערב וגאולת היום, מפני שהיו עתידים לחזור
ולהשתעבד, הורה שלא יבא עליהם השיעבוד כי"א להפסיק
פעולתם על זולתם, אבל רוממות נפשם ויתרונם העצמי שזכו
בה בגאולת הערב דבר זה קיים לעד ולא יסור מהם, "כי לי בני
20 ישראל עבדים". ע"כ חובת סיפור יציאת מצרים העקרי הוא
בלילה, להורות על חוקף ערך גאולת הערב, והכתוב דייק
"הוציאן ד' אליהן ממצרים לילה".

מן א"ה ג' תמוז ה'

אין לראות את המאורע כדבר שעבר, שמן הראוי לעשות
לו זכרון כדי שלא ישכח בתהום השיכחה, אלא לראותו כמאורע לשעתו ולכל
הדורות, כגילוי לכל הדורות והזמנים. המאורע פתח שער — ושוב לא נסגר
אותו שער לעולמים, וכל דור מתייצב בפתח השער ורואה אותם מראות
5 ראשונים. והחג הבא להחיות אותו מאורע, קולט לתוכו כל היקפו ועמקו של
מאורע, והוא מספינו בנפש החוגג, ולכן כל פרטי המאורע העיקריים צריכים
להשתקף בכל הפרטים המקבילים להם באופיו של החג וכל צבעיו וגווניו.
אחד מהם לא נעדר בו, מבחינת תוכנו צריך המאורע להשאיר נצחי וחי
כבראשונה, והחג צריך להיות פירוש חי ומלא לאותו מאורע. פירוש בהיר
10 שישקף את נשמת המאורע, שיפיה גם עתה את נשמת המאורע לתוך מעמקי
הנפש המלאה שמחת-המאורע. צורתו של חג היא בבחינת לבוש נפלא
שבהיכנס בו האדם, הרי הוא מתעלה ומתרומם מעל לזמנו ומקומו, אל אותו
זמן ואותו מקום של המאורע. הלבוש הוא מכיל רגע בנצח שהוא נצח שברגע.
גלגל-חמה שהבהיק בזיו-בראשית עם זריחת הכאורע, נחלה מחדש בכל
15 שנה באותו יום ממש.

בסדר "הגדה" מובא: "ובכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו
הוא יצא ממצרים, שלא את אבותינו בלבד נאל אלא אף אותנו נאל". ואין
להבין פה כי אנו גם אנו יצאנו אי-פעם ממצרים, אלא כמו שמיצוה ההלכה:
"כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים" (רמב"ם, חמץ ומצה, פ"ו,
20 ה"ו). כלומר: "עתה" — יצא זה "עתה" יצא, זה "עתה" התרחשה הגאולה
ההיא, וצריך הוא לא רק "לראות עצמו" בכך, בעיני דמיונו כמי שמשקיף
אחורנית למרחקי זמן, אלא צריך הוא "להראות" עצמו בכך — בפועל ממש.
בשמחת-חירות של "עתה", בגיוני חירות של "עתה", שום דבר לא עבר
ולא חלף, אלא מתרחש בזה הרגע עצמו ממש, המיטב לשולחן ה"סדר" בליל
25 ט"ו של גיסן אינו רק מזכיר את נס גאולת מצרים, אלא מחיה אותו בנפשו.
חי אותו מחדש באותה שעה, חי "עתה" גאולה של "עתה". והיא שמחת-לב
"עתה", כי בעומק הנפש אין חילוק וזמנים.

מן הכאן ואילך 222

6

ואמנם כן, הגאולה של יציאת מצרים פעלה בעיקר על הנשמה
שיצאה לחלוטין מכללי השעבוד, ומכאן ואילך אפילו אם יהיו גלויות
ושעבודים לא יהיו אלא על הגוף בלבד ולא על הנשמה, ומפני זה גאולת
מצרים היא באמת גאולה עולמית שאין אחריה גלות, כי הנשמה יצאה
5 לחרות עולמית, ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם.
ולוא, גאולת מצרים היתה לא רק גאולה מגלות, שהרה מסומאה,
אלא גם עלי והתעלות עד אין קץ, והתקדשותם והייתם קדושים כי קדוש
אני וגו' כי אני ד' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים
והייתם קדושים כי קדוש אני" (ויקרא י"א, מ"ד—מ"ה). להטור מהטומאה
10 היותר עכורה ולהגיע עד הטהרה והקדושה היותר נהדרת, כי העליה
ההדרגתית היא רק כלפי הגוף, אבל הנשמה אין לה כל הדרגות וגבולים —
בחפזון כמראה הבוק היא עולה למרומי מרומים עד אין קץ.

וכמו אז בשעת יציאת מצרים, כן בכל שנה ושנה בהתקדש ליל
שמורים לדי זוכה כל אחד ואחד מישראל שהקביה כביכול מספל
15 בו בכבודו ובעצמו ובעת עריכת הסדר וכל היום הראשון של החג הוא
יושב במחיצתו של מקום, ואור הנשמה מתגלה או לכל יחיד ויחיד בכל
היר קדשה ומלא צביונה—לא לפי המעשים וההתעוררות—ומפיעה בהירה
כל אותו היום, ומי שזוכה להכין את עצמו להגות מאור הנשמה ולהתאחו
בה אין קץ למעלתו, והאור הזה מאיר בו כל השנה כולה באותה הדרת
הקדש וההופעה הגלוי שמתגלה או.

מן תל"ג ב' תמוז ה'

7

על כן יתאמן כל אחד ואחד בכל אמוק וחוק להכין את עצמו
לקראת היום הזה, לקבל כל התשבות העליונות והאורות הנפלאים שמופיעים
ומתגלים בו בלילה ובו ביום, להתאחו בהם ולהתקדש בקדושת העליונה
הנפלאה הזו, ואשרי אשרי למי שפונה לבבו להכין עצמו ללילה וליום
5 המקודשים האלה.

8

וכל אחד מאתנו נבחן בלילה ההוא ובימים ההם, יש מבחנים לאדם שבהם
הוא ניכר עד מה הוא עלול לרדת, אלה הם מבחנים של שעות חולשה ורפיון.
אבל יש מבחנים לאדם שבהם הוא ניכר עד היכן הוא עשוי לעלות ולהתרומם.
אלה הם מבחנים של שעות גדולות ופעולות געלות, ומי שלא טרח והעשיר
5 רווחו בערב השעה הגדולה, מה פלא אם אין לו בבוא השעה כוחות לעליה,
אם אין לו כפיים לפרוש אותן כאשר ירצה, מכאן השיבוטה של הכנה טובה
לקראת השעה הגדולה, ובלילה ההוא ובימים ההם, אם באנו מוכנים יפה
לקראתם, ניתנת לנו הזדמנות מצוינת לחלק את עצמיותנו מכל מסגרת
מלאכותית מעיקה ומכורצת שנכנסנו לתוכה מחמת שכחת יחסנו הרחוקי,
10 ובלחץ גורמים שוטפים, ניתנת לנו האפשרות להתעלות ולהתרומם לפסגות
נפשויות שבהן תתגלה מהותנו המקורית בחופש גמור, בחירות מלאה.

10 "הג חירותנו. הג המצות. אור הגאולה הולך ושופע עלינו. בכל הזמנים, ובכל הדורות. גם בימים, אשר החושך כסה את כל אופקנו הזמנים, ובכל הדורות. גם בימים, אשר החושך כסה את כל אופקנו מסביב. וקל וחומר שאנו שואבים ממנו בכל מלא נשמתנו עידוד ותקוה לאור הגאולה ההולכת ומתחדשת עלינו, בחסדי גואל ישראל המאיר לנו באורו בקוי גאולה בימינו בתוך כל המחשכים אשר שנתו עלינו מעברים."

10 "אור הגאולה הולך ושופע עלינו. בכל הזמנים, ובכל הדורות. גם בדורות היחוד אפלים, גם בימים, אשר החושך כסה את כל אופקנו מסביב." אור הגאולה מאיר לנו בכל שנה בחג הפסח, אפילו בזמני הגלות הקשים והאפלים שהאור אינו ניכר בהם כלל. קל וחומר בתקופתנו כאשר אור הגאולה מאיר לנו בפועל, באופן שאנו קרובים יותר להשגתו: "וקל וחומר שאנו שואבים ממנו בכל מלא נשמתנו - עידוד ותקוה לאור הגאולה - ההולכת ומתחדשת עלינו (נראה שהכוונה שהנשמה הולכת ומתחדשת), בחסדי גואל ישראל המאיר לנו באורו בקוי גאולה בימינו בתוך כל המחשכים אשר שנתו עלינו מעברים."

10 אור הגאולה עדיין אינו מאיר עלינו בשלימותו, אלא רק קוי גאולה" הינם בוקעים מבין כל המחשכים האופפים אותנו. אבל מכוח הופעת אור הגאולה ביציאת מצרים אנו מקבלים עידוד ותקוה גם ביחס לגאולה המתחדשת עלינו - וכפי שיתבאר.

15 בדברי הרב ישנו ביטוי מיוחד - "התחדשות נשמה". מהי התחדשות הנשמה? הרב (אורות ישראל פרק 1, סיף יח, עמוד קסו) אומר: שחידוש הנשמה היא הארת הקשר עם כלל ישראל. החיבור של היחיד אל הכלל אינו חיבור של שיתוף חיצוני מעשי בלבד, אלא חיבור פנימי נשמותי - קדושת הקשר של היחיד עם הכלל. חיבור פנימי זה אינו יכול להתגלות במלואו בחוץ לארץ אלא בארץ ישראל, וזו הנשמה החדשה שהאדם מקבל בלילה הראשון שהוא לן בארץ ישראל, כפי שאומר הרב באורות (סו), כלומר שהוא נעשה יותר כללי-ישראלי.

15 כליל הסדר אנו נמצאים במצב נפשי אחר מאשר בשאר ימות השנה. מתגלה בתוכנו הארה פנימית מאד בהירה. כשם שישנה נשמה יתירה המופיעה בשבת ומכוחה יש לאדם הרגשות נעלות ורוממות רוחנית, כך גם ליל התקדש חגי מקנה לכל אחד מישראל הארה רוחנית פנימית מיוחדת המאירה בנשמתו הפרטית, מעין ההארה לה זכתה האומה ביציאת מצרים. לכן שואבים אנו מליל התקדש חגי חיווק ועידוד לעבודתנו בדור הזה, מפני שעל ידי הארת לילה זה, האמת הפנימית נעשית לנו יותר בהירה, ואנו סוקרים את יציאת מצרים והגאולה העתידה במבט אחד, ומתוך כך אנו מסייפים אמונה וצפיית ישועה להתגברות "קוי הגאולה" הקטנים המופיעים בדורנו, ופועלים אנו עם אל, עד לגילוי אור הגאולה בשלמותו בקרוב ב"ה.

15 מכוח אור הגאולה המתנוצץ בלילה הזה אנו יכולים להבין את הנעשה איתנו בדור זה של הקץ המגולה. מתוך אור הגאולה המאיר בזמן חרותנו, אנו מקבלים את היכולת להתבונן על כל התהליכים העוברים על עם ישראל בצורה בהירה ומבינים אותם באופן שורשי ועמוק. מתוך כך, אנו מתחזקים בצפיית הישועה היצרת ובנסילת חלק פעיל בגאולה - בין במחשבה ובין במעשה.

שנה אכסס
הגדה
116 116 116

10 "הג חירותנו. הג המצות. אור הגאולה הולך ושופע עלינו". הרב אומר בעולת ראיה (חלק א, עמ כ, ד"ה זצוני) שיציאת מצרים אינה אירוע השייך לעבר בלבד, אלא פועלה השייכת לכל מהלך ההיסטוריה ואינה נפסקת כלל. יציאת מצרים והגאולה העתידה הן עניין אחד, ומשה רבינו ואליהו הנביא, המתחיל והגומר, 'גואלים הם לגאולה אחת' (ישראל ותחייתו פרק כח). המדרגות הרוחניות של גילוי השכינה בהן זכה עם ישראל ביציאת מצרים, יוצאות אל הפועל קמעא קמעא במהלך כל הדורות. לכן חשוב להבין את יציאת מצרים לא כמאורע חד פעמי, אלא כתהליך ארוך ומתמשך היוצא אל הפועל במלואו, בגאולה העתידה.

מתוך זה נבין, כי ישנו קשר בין העיסוק שלנו בגאולת מצרים ובין קירוב הגאולה העתידה. הרב בביאורו על ההגדה מביא בשם האריז"ל שאף על פי שעיקר העיסוק שלנו בהגדה הוא בעבר, ואנו מרחיבים בספור פרטי הפרטים של יציאת מצרים, מכל מקום יש לעיסוק זה, ביחוד בזמן המיוחד של ליל הסדר, סגולה פנימית לעורר את הגאולה העתידה. סיפור יציאת מצרים מעורר בנו את הציפייה לישועה ולהופעת כל המדרגות של גילוי השכינה בהן זכינו, ואנו דבקים על ידי כך ביציאת מצרים שהיא שורש חיינו ומתוך כך, על ידי כל סיפור והעמקה בלילה זה, חושפים אנו את גדולת הנשמה לה זכינו ביציאת מצרים, ומקריבים אנו בפועל את הגאולה העתידה.

אמירתנו בהגדה "השתא הכא, לשנה הבאה בני חורין" - אינה צפייה לישועה בלבד, אלא הבנה עמוקה כי סיפור היציאה פועל לקרוב הישועה ולהיותנו בני חורין. כל המעשים אותם פועלים אנו בלילה הזה מקדיבים הם אותנו שלב נוסף אל הגאולה העתידה. לכן אנו מסיימים את ליל הסדר בתפילת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", משום שמכח סיפור יציאת מצרים מצטיירת לפנינו וקרבה אלינו הגאולה העתידה בצורה חיה וממשיה.

העיסוק בסיפור יציאת מצרים בכל זמן מעורר את הגאולה, אולם הדבר נכון באופן מיוחד דווקא בליל הסדר. הסיבה לכך היא שבלילה זה מופיע "אור הגאולה". אור הגאולה הוא שורש כל הגאולות, שורש כל המהלך ההיסטורי, שראשיתו ביציאת מצרים וסיומו בגאולה האחרונה. שורש עילון זה הוא סגולת ישראל הפנימית, ההולכת ומפיעה בשלבי הגאולה השונים עד להופעתה הנלאה לעתיד לבוא.

12 כל סדר הלילה מצה ומרור, די כוסות והגדה, מביא זרמים של קודש לכל השנה כולה, לחיות גם בכל השנה כולה חיי קודש בדביקות אמת להשייך מצות אכילת מצה מרחיקה את האדם מכל מיני התעוררות ותפתעלותיות אנושיות. תארה וכל מדה רעה, היא מעמידה אותו על ההרגש היחודי נעלה, להרגיש את השייך עמוק עמוק בקרב כליותיו ולברך, שלא לעטות דבר גדול וקטן נגד רצונו יחי"ם להיות עבד להשם יתברך ולא עבד לעבדיו."

12 גילוי שכינה של הלילה הזה שגוה ונבדל מכל מיני גילויים של שכינה שאפשר להתגלות בכל השנה כולה, הגילוי של הלילה הוא גילוי מלא של האחדות הנעלמה הקביה בכבודו ובפנימו, ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח, וכן הוא בכל שנה ושנה לכל אחד מישראל לפי שפוט דרגא דיליה.

הגדה של מצה ופסח

12 הגו שומרים את חוקת התנ הקדוש, חג המצות לדורותינו, ורשמי הגאולה של שנת הנצח, חוזרים ומפיעים עלינו בכל זמנם בליל התקדש חג, וממשיכים הם את זיום בכל משך ימי התנ הגדול והקדוש, חג תרות עולמים אשר לעם עולמים. וידעו כל אלה אשר לבם ערל, וישמעו נא אלה אשר אוגם אטומה, כי משמרת המצות יונקת היא את חיליה לדורות מאותה המשמרת הנצחית של שנת הנצח של השמחה והגאולה, אשר לא הספיקו בארץ אבותינו להחמיץ ויבטחו זה עם בצקם של בנינו לא חמיץ לעולמים. הוא לבם סתי חפל, ומתאמצים להחמיץ נמשות שבעשר מאותו הבצק הנצחי אשר לא הספיק להחמיץ! כל חרבות האדם, לתם החול, חמץ הוא. התמרות מושלות עליו רציונותו משתנים על ידי גילוי הזמנים. לא כן נצח ישראל אשר לא ישקר ולא ינחם. הולך הוא במסלולו הישיר, על אף מנצח, וכל מטילי ארס השאדו בעיסתו הנצחה, המדה הנצחית אשר לא הספיקה - ולעולם לא הספיק - להחמיץ.

12 מזה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיקו בארץ אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם. (הגדה)

12 יצא ישראל לא ישקר. האמת הוא הנצח, אין תמורה באמת ואין עבר בנצח. לעד ולעולם קיים הוא את הנצח, ועם עולם אשר נטעו ויצרו כלו ורע אמת, הנצח הוא גרילו, וכן עברו קיים הוא הנצח. מרגורי אבקי הנה, מקמח או מסולת, להתאחדם על ידי ילוף המים לחיטב, יבא הבצק, זה החומר אשר יובא באש והיה ללחם, היסוד המושך את חיי האדם בצורתם המפותחת. ככה היה מצב ישראל בהיותו בלוד בעבדות מצרים, באין תורה, באפס נשמת חיים, שיש בה לשד לאחר על ידו את גרגרי הנפשות המפירות, להעשות כלו מצוק אחד בעל כות, ליתן חיים ותנועה לגוי עומד לנס עמים, הפתיר לא רק להחיות את עצמו לשלמים, אלא גם ליתן חיי עולם לכל האנושיות כולה במשך הדורות מהחל עד כלה בארצות הימים.

12 וכוח חיים אדירים זה הוצק ביסודו, באותה השעה הנצחית הגדולה, בשעה שנגלה על אבותינו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם.

12 שם התיים הצליונים ממי הברכה העליונה, שהופיע מגילוי שכינה אשר אין האנושיות כולה יודעת להמסיל לו דוגמא, איתה בפעם אחת את הגרברים הגייתיים והמסיים והפכים למצוק גבוש אחד, לדגמא מכל האדם היחיד, שהוא מקור חיות העולם לעדי עד.

20 ובצקם של אבותינו לא יכול היה להשתנות מצביותו, כי לא הספיקו בארץ אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם; והגאולה בלבת-אשה, העמידה את בצקת העם בצביונו הנצחי והזמנתו מעל לכל שינויים ותמורות.